

2. Розвиток підприємств, побудованих на основі інноваційної моделі, має передбачати функціонування оновленої системи управління інноваційним розвитком суб'єктів господарської діяльності в режимі інноваційного конвеєра, тобто послідовного переходу від існуючого стану до якісно нового рівня та подальшого переходу до нового рівня більш продуктивного від попереднього.

3. Механізм інноваційного конвеєра, як основа формування інноваційної активності, пов'язан з життєвим циклом продукції, який має відповідні фази: розробка, освоєння, розповсюдження, зрілість та старіння. Важливою складовою в цьому процесі є перетворення інновацій, створених людськими ресурсами, в інтелектуальні ресурси, якими підприємство може володіти, що вимагає створення нового гнучкого організаційного механізму та управління.

Список використаних джерел:

1. Інноваційна активність. Впровадження інновацій на промислових підприємствах (<http://www.ukrstat.gov.ua>).
2. Рубан В., Чубакова О., Некрасов В. Інноваційна модель стратегічного розвитку України: методологія і досвід // Економіка України. – №6. – 2003. – С. 14 – 15.
3. Науменко П. Крахмальова Т. Від ідеї створення нового продукту до реалізації інноваційного продукту // Інтелектуальна власність. – 2004. – № 1. – С. 33–38.
4. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 278 с.
5. Ілляшенко С.Н. Инновационное развитие субъектов хозяйственной деятельности // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. Вип. 1. – Суми: Вид-во СумДІ, 2000. – С. 110–116.
6. Лещинин М. Научная организация подготовки производства. Пер. со словац.. // Под ред. В.М.Данюлюка. – К.: Техника, 1998.
7. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. За ред. В.О. Василенко. – К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
8. Зинов В.Г. Управление интеллектуальной собственностью : Учебное пособие. – М.: Дело, 2003. – 512 с.
9. Бутнік-Сіверський О.Б., Жарінова А.Г. Теоретичні аспекти трансформації виробничої системи в умовах інноваційної діяльності // Збірник наукових праць № 6. – К.: НДІ інтелектуальної власності, 2008 – С. 188–216.

Ключові слова: інноваційний розвиток, активність, механізм, генерація інновацій, організація інноваційного процесу, інтелектуальний капітал.

Ключевые слова: инновационное развитие, активность, механизм, генерация инноваций, организация инновационного процесса, интеллектуальный капитал.

Keywords: innovative development, activity, mechanism, generating of innovations, organization of innovation process, intellectual capital.

УДК 347.77.001.76

ВИНАХІДНИЦТВО ЯК НАПРЯМОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Яшарова М. М., к.юр.н., доцент кафедри «Інтелектуальної власності і права» ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Яшарова М. М. Винахідництво як напрямок інноваційної діяльності: проблеми правового забезпечення.

Представлена наукова стаття присвячена проблемам правового регулювання винахідництва як напряму інноваційної діяльності і містить авторські пропозиції щодо концептуального забезпечення зазначених питань, а також щодо удосконалення чинного законодавства України у сфері правової охорони винахідницької діяльності. Динаміка розвитку науки і техніки у світі за останні роки свідчить про те, що соціально-економічний розвиток країн значною мірою залежить від створення та ефективного використання різноманітних об'єктів інтелектуальної власності та надання їм режиму охоронюваних і інновацій. Такі об'єкти виникають внаслідок використання людиною свого інтелекту, знань та досвіду. Економічне зростання сучасних високотехнологічних компаній визначається не стільки їх товарно-матеріальними цінностями, скільки нематеріальними активами, які не випадково отримали назву інтелектуального капіталу. В нього включаються як наукові співробітники, так і нові технології, постійне підвищення кваліфікації персоналу, його професіоналізм тощо. Можна стверджувати, що впровадження об'єктів

інтелектуальної власності створює капітал, який ґрунтується на знаннях і у подальшому використовується у сфері господарства та особливо діяльності суб'єктів господарювання. Сукупність знань, професійних практичних навичок та творчих здібностей персоналу юридичної особи є складовими людського капіталу. Вони є моральними цінностями. Іншим капіталом є технічне і програмне забезпечення, організаційна структура, патенти, торгові марки тощо. Такий капітал, на відміну від людського, може бути об'єктом купівлі-продажу. Тому найдорожчий ресурс суспільного виробництва – це людський розум і людські здібності. Інвестиції в науку, виховання, освіту, тобто в людський капітал є найефективніші. Це також посилює соціальну сферу, значно розширює трудові відносини. У підсумку визначені недоліки існуючого нормативного регулювання винахідницьких відносин в Україні, що може слугувати підґрунтям при розробці відповідних правових актів.

Яшарова М. Н. Изобретательство как направление инновационной деятельности: проблемы правового обеспечения.

Представленная научная статья посвящена проблемам правового регулирования изобретательства как направления инновационной деятельности и содержит авторские предложения по концептуальному обеспечению указанных вопросов, а также по совершенствованию действующего законодательства Украины в сфере правовой охраны изобретательской деятельности. Динамика развития науки и техники в мире за последние годы свидетельствует о том, что социально-экономическое развитие стран в значительной мере зависит от создания и эффективного использования различных объектов интеллектуальной собственности и предоставления им режима охраняемых и инноваций. Такие объекты возникают в результате использования человеком своего интеллекта, знаний и опыта. Экономический рост современных высокотехнологических компаний определяется не столько их товарно-материальными ценностями, сколько нематериальными активами, которые не случайно получили название интеллектуального капитала. В него включаются как научные сотрудники, так и новые технологии, постоянное повышение квалификации персонала, его профессионализм и т.д. Можно утверждать, что внедрение объектов интеллектуальной собственности создает капитал, который основывается на знаниях и в дальнейшем используется в сфере хозяйства и особенно деятельности субъектов хозяйствования. Совокупность знаний, профессиональных практических навыков и творческих способностей персонала юридического лица являются составляющими человеческого капитала. Они являются моральными ценностями. Другим капиталом является техническое и программное обеспечение, организационная структура, патенты, торговые марки и др. Такой капитал, в отличие от человеческого, может быть объектом купли-продажи. Поэтому самый дорогой ресурс общественного производства - это человеческий разум и человеческие способности. Инвестиции в науку, воспитание, образование, то есть в человеческий капитал являются наиболее эффективными. Это также усиливает социальную сферу, значительно расширяет трудовые отношения. В итоге определены недостатки существующего нормативного закрепления изобретательских отношений в Украине, что может служить основой при разработке соответствующих правовых актов.

Yasharova M. Invention as the direction of innovative activity: problems of legal support.

Presented scientific paper is devoted to problems of legal regulation of invention as the direction of innovation and contains proposals for copyright conceptual support of these issues, as well as to improve the current legislation of Ukraine in the field of legal protection of inventions. Dynamics of development of science and technology in the world for the last years testifies to the fact that the socio-economic development of a country depends to a considerable extent on the creation and effective use of various objects of intellectual property and providing them with a regime of protected, and innovation. Such objects arise as a result of human use of their intelligence, knowledge and experience. The economic growth of the modern high-tech companies is determined not so much their commodity-material values, how many intangible assets, which are not accidentally got the name of the intellectual capital. In it are included as a scientific staff, as well as new technologies, the constant increase of the qualifications of the personnel, his professionalism, etc. It can be argued that the introduction of objects of intellectual property creates capital, which is based on the knowledge and in the further will be used in the field of agriculture and especially the activities of economic entities. A set of knowledge, professional skills and creative abilities of the personnel of the legal person are the components of human capital. They are moral values. Other capital is technical and software, organizational structure, patents, trademarks, etc. Such capital, unlike the human, can be the object of purchase-sale. Therefore, the most precious resource of social production, it is the human mind and the human ability. Investments in science, education, that is in human capital are the most effective. It also strengthens the social sphere, significantly expands the employment relationship. As a result, identified shortcomings of the current regulatory consolidation inventive relations in Ukraine, which could serve as a basis for the development of appropriate legislation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В епоху інформаційного (постіндустріального) становлення сучасних цивілізованих держав питання забезпечення розвитку інтелектуалізації праці є одним з основних напрямків в економічній та соціальній політиці. Причому можна погодитися із думкою Т. В. Ярошевської, що подальший розвиток інноваційної діяльності неможливий без підтримки сфери винахідництва державною політикою, завдяки якій в чинних цивільно-правових нормах будуть враховані і захищені права та інтереси і винахідників, і роботодавців. З огляду на це не обійтися без включення в патентне законодавство України спеціальних

положень щодо врегулювання відносин у сфері службового винахідництва [1, с. 8]. Отже, питання стимулювання винахідництва як різновиду інноваційної діяльності є не тільки актуальними для сучасної української держави, але й мають бути пріоритетним напрямком формування відповідної законодавчої бази, що зумовлює доцільність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Винахідництво досить активно досліджується вченими різних галузей знань. Так, питанням винахідницьких відносин присвячено праці Г. О. Андрощука, Ю. Л. Бошицького, В. М. Брижко, І. І. Дахно, О. Кравченко, П. П. Крайнева, Ю. М. Кузнецова, Г. А. Пріб, Л. І. Работягової та ін. Проте у жодному з цих доробків не проведено комплексного аналізу проблем правового забезпечення винахідництва як напрямку інноваційної діяльності, що це раз підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Метою наукової статті є аналіз проблем правового забезпечення винахідництва як напрямку інноваційної діяльності із визначенням перспективних шляхів подальшого опарювання відповідного законодавства України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» [2] інноваційна діяльність - це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

За ст. 14 вказаного закону одним із різновидів інноваційного продукту є винахід. Проте детальний опис системи стимулювання винахідницької діяльності як різновиду інноваційної діяльності у зазначеному законі відсутній.

Окрім вказаного закону стимулюючі заходи інноваційної діяльності закріплюються у Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [3], в якому пріоритетні напрями інноваційної діяльності поділяються на стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями. Стратегічні пріоритетні напрями затверджуються Верховною Радою України на період до 10 років. Середньострокові пріоритетні напрями визначаються на період до 5 років і спрямовані на виконання стратегічних пріоритетних напрямів.

Щодо винахідницької діяльності, то у ст. 6 вище зазначеного закону вказано, що для реалізації середньострокових пріоритетних напрямів державою запроваджуються заходи щодо першочергового розгляду заявок на винаходи, що відповідають середньостроковим пріоритетним напрямам загальнодержавного рівня. Більш ніяких заходів стратегічного або середньострокових напрямів в сфері винахідницької діяльності не передбачено.

Зазначене явно свідчить про декларативні норм відповідного діючого законодавства України та відсутність будь-яких дієвих стимулів щодо розвитку винахідництва як різновиду інноваційної діяльності.

Як зазначає Н. О. Тимочко істотним чинником інновації є розвиток винахідництва, раціоналізації, поява великих відкриттів [4, с. 56]. Під інновацією (англ. «innovation» - нововведення, нововведення, новаторство) розуміється використання нововведень у виді нових технологій, видів продукції і послуг, нових форм організації виробництва і праці, обслуговування і управління [5].

Будь винахід передбачає перетворення творчої ідеї в якусь відкрити, піддається контролю форму, зазвичай служить задоволенню певних потреб чи для виконання певної задачі. Під інновацією розуміється винахід, що приносить позитивний економічний ефект. Винахід передує інновації, але, природно, не всяке винахід – інновація [6].

Динаміка розвитку науки і техніки у світі за останні роки свідчить про те, що соціально-економічний розвиток країн значною мірою залежить від створення та ефективного використання різноманітних об'єктів інтелектуальної власності та надання їм режиму охоронюваних і інновацій. Такі об'єкти виникають внаслідок використання людиною свого інтелекту, знань та досвіду. Економічне зростання сучасних високотехнологічних компаній визначається не стільки їх товарно-матеріальними цінностями, скільки нематеріальними активами, які не випадково отримали назву інтелектуального капіталу. В нього включаються як наукові співробітники, так і нові технології, постійне підвищення кваліфікації персоналу, його професіоналізм тощо. Можна стверджувати, що впровадження об'єктів інтелектуальної власності створює капітал, який ґрунтується на знаннях і у подальшому використовується у сфері господарства та особливо діяльності суб'єктів господарювання.

Сукупність знань, професійних практичних навичок та творчих здібностей персоналу юридичної особи є складовими людського капіталу. Вони є моральними цінностями. Іншим капіталом є технічне і програмне забезпечення, організаційна структура, патенти, торгові марки тощо. Такий капітал, на відміну від людського, може бути об'єктом купівлі-продажу. Тому найдорожчий ресурс суспільного виробництва – це людський розум і людські здібності. Інвестиції в науку, виховання, освіту, тобто в людський капітал є найефективніші. Це також посилює соціальну сферу, значно розширює трудові відносини.

Незважаючи на труднощі сучасних економічних відносин, Україна зберегла значний науково-технічний та інтелектуальний потенціал, достатньо розвинену промисловість, у тому числі й такі науковомісткі її галузі, як космічна техніка і технології, ракето- і літакобудування, суднобудування, розробка і виробництво синтетичних матеріалів. Багато наукових напрямів представляють інтерес і для світової спільноти.

У цих умовах набуває важливого значення проблема ефективного захисту національних пріоритетів. Слід підкреслити, що за своєю сутністю людська діяльність у науково-технічній сфері завжди була творчою. Прагнення до творчості у поєднанні з потребою поліпшення навколишнього середовища потребує використання відповідних знань і досвіду. Внаслідок вирішення різноманітних завдань в науково-технічних галузях створюються об'єкти інтелектуальної власності. Країни, які досягли більш високого рівня в науці та освіті, внаслідок створення сприятливих умов для творчої діяльності своїх громадян, змогли своєчасно впровадити в життя практичні результати, що сприяють прогресу людства. Тому творчість необхідно розглядати як цінність і, відповідно, як об'єкт правової охорони.

Службові винаходи є не тільки об'єктом промислової власності, але й напрямком розробки та втілення інноваційних технологій. Причому саме інноваційна діяльність є ознакою нової економіки, запорукою її розвитку, тому її стимулювання має розглядатися як пріоритетне завдання ефективного управління економікою на всіх її рівнях. Як слушно зазначає І. П. Петрова, необхідно враховувати специфіку творчої праці, яка передбачає прагнення самореалізації, свободу дій, вибору, прийняття рішень, самостійність. Моральне стимулювання, яке відіграє провідну роль, повинно сполучатися з відчутним матеріальним заохоченням, що сприймається не лише як засіб задоволення матеріальних потреб, а й як визнання заслуг інноваційного працівника. Водночас важливе значення має задоволення інтересів всіх учасників інноваційного процесу, відповідно до їх впливу на кінцеві результати діяльності [7, с. 92].

Окрім за це, слід зауважити, що у сучасному науковому колі питання стимулювання різних форм інноваційної діяльності є досить актуальним. Так, В. П. Ільчук наголошує не тільки на матеріальному заохоченні інноваційної діяльності, але й на необхідності розвитку інноваційної культури як одного з пріоритетних чинників комерціалізації інтелектуальної власності [8, с. 278]. Також проблемам інноваційного розвитку України присвячено праці О. А. Хименко [9 с. 307], П. О. Хребтова [10, с. 309], Т. В. Сержанової [11, с. 290] та ін.

У зв'язку з чим, законодавство України, зокрема у сфері промислової власності, наразі набуває особливого значення в контексті розвитку та провадження інноваційних технологій і промислової сфери. Це пов'язано з розвитком міжнародних торговельно-економічних відносин, умовами входження країни до цивілізованого ринку товарів, що містять об'єкти права промислової власності, а також вимогами інтеграційних процесів, пов'язаних з перспективами приєднання України до СОТ і ЄС.

Як вже зазначалося, важливою складовою інтелектуальної власності є промислова власність і права на об'єкти промислової власності. Ці об'єкти промислової власності формують і збагачують науково-технічну скарбницю нашої держави. Однак у сфері промислової власності існують певні проблемні питання правового характеру, що потребують дослідження і якнайшорішого вирішення.

Однією з таких сфер промислової власності є сфера, пов'язана з винаходами. Взагалі, винахідницька діяльність пронизує технологічний вид суспільного виробництва, але при цьому її роль виявляється не в однаковій мірі, оскільки у деяких науково-технічних сферах присутність винахідництва не виключається, а в інших ця присутність виступає необхідною умовою повноцінної діяльності колективів. Тому однією з умов активізації творчої інтелектуальної діяльності людини в Україні наразі є формування у свідомості громадян її престижності. Необхідне поважне ставлення громадян до будь-якої творчої діяльності, участь у винахідницькій діяльності широких верств населення. Для того, щоб винахідництво в Україні стало запорукою її економічного розвитку, необхідно формувати і виховувати психологію наших співвітчизників, особливо молоді, у цьому напрямі. Потрібні більш рішучі й активні дії з боку держави, у тому числі і на законодавчому рівні. Держава може стимулювати винахідницьку активність шляхом впровадження пільгового оподаткування та кредитування підприємств, що використовують об'єкти промислової власності, сприяти експортній діяльності власників прав на ці об'єкти персональною допомогою морального та матеріального стимулювання новаторів. Можна погодитися із Т. С. Кириченко, що однією зі складових процесу євроінтеграції України є адаптація національного законодавства до загальноєвропейських правових норм та доктрини. Тому, розбудовуючи правовий механізм захисту прав патентовласників, треба спиратися перш за все на світовий досвід у цій сфері [12, с. 9].

Тобто для результативного завершення винахідницького процесу необхідне також створення певної заінтересованості авторів з боку держави. Незважаючи на надзвичайну важливість проблеми заохочення в активізації винахідництва, вона не отримала ще належного осмислення. Це багато в чому визначило відсутність розуміння необхідності найефективнішого впливу на процес створення винаходів через систему моральних і, передусім, матеріальних стимулів, під якими маються на увазі форми, методи і засоби залучення винахідників до творчої новаторської діяльності, підвищення їх активності і зацікавленості.

Висновки. Отже, результати винахідництва є основними об'єктами промислової власності. Причому, винахідництво – один із найбільш поширених і масових видів творчості, що практично доступний кожному. Інша справа, що здатність до винахідництва в одних більша, в інших – менша. Країни з високорозвинутою економікою відзначаються високою винахідницькою активністю. Насамперед це стосується досить досконалої системи правового регулювання відносин у сфері науково-технічної творчості. Саме тому винахідництву, в тому числі правовому регулюванню відносин, що складаються у сфері створення і використання винаходів, в усіх країнах приділяється значна увага. У нашій державі винахідницька діяльність регулюється Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та главою 39 ЦК України.

При цьому варто зробити таке застереження: закони України про промислову власність регулюють не творчу діяльність зі створення винаходів чи інших об'єктів промислової власності, а суспільні відносини, що складаються у процесі створення, виявлення, оформлення, використання та охорони результатів науково-технічної творчості.

Слід пам'ятати, що сама творчість будь-якому регулюванню не підлягає, але право може створювати сприятливі умови для успішної творчості, або навпаки, створювати несприятливі умови, за яких винахідництво буде розвиватися повільно або зовсім не буде розвиватися [13, с. 13]. Винахідництво – така властивість людини, без якої вона розвиватися не може.

Якою мірою на цей процес впливає законодавство України про промислову власність, покаже практика його застосування. Поки що вона не досить впливова і виховна та стимулююча його функція доволі слабка.

Список використаних джерел:

1. Ярошевська Т. В. Право на службовий винахід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Т. В. Ярошевська. – К., 2009. – 20 с.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 36. - Ст.266
3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: закон України від 08.09.2011 № 3715-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 19-20. - Ст.166
4. Тимочко Н. О. Економічна історія України: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 204 с.
5. Грибов В., Грузинов В. Понятие инноваций / В.Грибов, В. Грузинов [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.inventech.ru/>
6. Альтшулер И., Фияксель Э. Куб инноваций / И.Альтшулер, Э. Фияксель [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://www.umpro.ru/index.php?page_id=17&art_id=134&group_id=4=58
7. Петрова І. Л. Особливості стимулювання інноваційної діяльності / І. Л. Петрова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2009. – № 139. – С. 89–94.
8. Ільчук В. П. Складники інноваційної культури як чинники комерціалізації інтелектуальної власності / В. П. Ільчук // Актуальні питання охорони прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі в контексті Європейської інтеграції : матеріали Міжнародної конф. (Київ, 30 червня – 01 липня 2010 р.) / Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К. : Фенікс, 2010. – С. 278.
9. Хименко О. А. Інтелектуальна власність як ключовий чинник формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку України / О. А. Хименко // Актуальні питання охорони прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі в контексті Європейської інтеграції : матеріали Міжнародної конф. (Київ, 30 червня – 01 липня 2010 р.) / Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К. : Фенікс, 2010. – С. 307.
10. Хребтов П. О. Особенности создания интеллектуальной собственности в инновационной экономике полного и неполного инновационного цикла / П. О. Хребтов // Актуальні питання охорони прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі в контексті Європейської інтеграції : матеріали Міжнародної конф. (Київ, 30 червня – 01 липня 2010 р.) / Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К. : Фенікс, 2010. – С. 308–313.
11. Сержанова Т. В. Від новації до інновації / Т. В. Сержанова // Актуальні питання охорони прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі в контексті Європейської інтеграції : матеріали Міжнародної конф. (Київ, 30 червня – 01 липня 2010 р.) / Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К. : Фенікс, 2010. – С. 289–292.
12. Кириченко Т. С. Захист патентного права на основі формули винаходу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Т. С. Кириченко. – Харків, 2005. – 17 с.
13. Скрипко В. Р. Понятие и признаки изобретения / В. Р. Скрипко // Советская юстиция. – 1970. – № 16. – С. 13–17.

Ключові слова: винахідництво, інновації, законодавство, службові винаходи, патентне законодавство, творча діяльність, інтелектуальна власність, правова охорона, промислова власність.

Ключевые слова: изобретательство, инновации, законодательство, служебные изобретения, патентное законодательство, творческая деятельность, интеллектуальная собственность, правовая охрана, промышленная собственность.

Keywords: inventions, innovations, legislation, service inventions, patent law, creativity, intellectual property, legal protection, industrial property.